УДК 330.1

Карапетян Е.Т. к.е.н., доцент
доцент кафедри «Економіка підприємств та корпорацій»
Тернопільський національний економічний університет

Методологія підвищення конкурентоспроможності промислового підприємства

Ключові слова: мезоекономіка, мезоконкурентоспроможність, квазіінтеграційні утворення, глобалізація, регіоналізація, конкурентоспроможність.

Категорії конкурентоспроможність властиві такі характеристики, як багатофакторність, складна ієрархічна структура й динамічність, які визначають загальну методологію її дослідження. Аналіз і оцінку конкурентоспроможності необхідно найтіснішим чином пов'язувати з конкретним конкурентним полем і, особливо, з його рівнем. Різні рівні формування конкурентних переваг між собою тісно пов'язані, й один без іншого неможливий. Важливо відзначити, що зв'язки між окремими рівнями формування конкурентоспроможності ущільнюються, особливо між мезо- й макрорівнем. Не можна серйозно розраховувати на обґрунтовано високу конкурентоспроможність підприємства, якщо в країні не відрегульовані основні баланси політичного, соціального і економічного характеру. Неможливо уявити конкурентоспроможну галузь або країну без наявності конкурентоспроможних підприємств.

Превалювання значущості макроекономічних факторів конкурентоспроможності підприємств було характерне для економічної політики України останніми роками. Можна констатувати розрив в логіці вирішення проблеми, яка виявляється в ігноруванні проміжного медіуму рівня конкурентних стосунків. Якщо конкурентоспроможність товару закладається на рівні підприємства, то, дотримуючись подібної логіки, фактори конкурентоспроможності останнього насамперед необхідно ідентифікувати на суміжному мезоекономічному рівні. При цьому макрооточення впливає на рівень конкурентоспроможності підприємства лише опосередковано. Більшість експертів сходяться на думці, що «навіть при найкращому управлінні макроекономікою не можливо істотно вплинути

на ситуацію».

Подібна точка зору на роль механізму мезоекономіки розділяється багатьма провідними українськими і зарубіжними економістами. Вони одностайні у визнанні важливості посередницької місії мезоекономіки, необхідності нової якості управління не лише на мікро- й макрорівнях, але й на мезоекономічному рівні. У фокусі економічних досліджень мають бути вже не стільки промислові підприємства самі по собі, скільки проблеми їх адаптації до умов господарювання, які змінюються, що можуть бути вирішені тільки на вищому мезорівні. Мезоекономіка включає простір між підприємствами та над ними і пов'язує мікроекономічний рівень з макроекономічним. Вихід на цей рівень припускає консолідацію зусиль окремих підприємств в боротьбі за ринок, концентрацію ресурсів, усунення конкуренції на проміжних стадіях виробництва товарів і зниження внутрішніх витрат.

Новим напрямом економічного аналізу в сучасних ринкових умовах є системи середнього ієрархічного рівня: окремі галузі, галузеві ринкові структури, комплекси, групи підприємств. Підвищення рівня конкурентного поля ускладнює аналіз конкурентоспроможності порівнюваних об'єктів, вводячи нові фактори й джерела конкурентних переваг. Вплив цього конкурентного поля поки, що не повністю досліджений, а роль мезоконкурентоспроможності недооцінена.

Окремою проблемою мезоекономіки є ідентифікація різних інтегрованих виробничих систем і їх комбінацій, що є результатом господарської взаємодії. Багато суб'єктів мезоекономіки є новими, формуючись під впливом всіх структурних процесів, які відбуваються в економіці. В цьому сенсі мезоекономіка – найрухливіший елемент економіки, який вимагає найтонших методів управління конкурентоспроможністю. Окрім традиційних суб'єктів цього рівня – галузевого і регіонального ринку – в ньому з'являються абсолютно нові об’єднання. Можна говорити про еволюцію архітектури класичних товаровиробників і появи нових структурних елементів в економіці (міжгалузевих комплексів, кластерів, бізнес-груп тощо) зі своєю моделлю конкурентної поведінки.

На практиці традиційними суб'єктами мезоконкурентоспроможності

виступають галузь і регіон, які можна розглядати як вищий субрівень мезоекономіки. Ефективність роботи окремих галузей національної економіки оцінюється окрім традиційних критеріїв, за показниками які характерні для даної галузі та описують ступінь її живучості й динамічності при різних варіантах розвитку економіки даної країни та всього світу в цілому.

В світовій конкуренції відбуваються якісні зміни, пов'язані з глобалізацією, нерівномірністю розвитку, посиленням боротьби між тенденціями формування однополярного і багатополярного світу, включенням в боротьбу нових складних соціально-економічних систем. Протидією глобалізації і регіоналізації, які виступають антиподами сучасної інтеграції, є конкурентні стратегії суб'єктів конкурентної боротьби. Не дивлячись на глобалізацію галузей, роль країни та базування регіону останнім часом посилилися, й успіх підприємств в змаганні з конкурентами залежить, перш за все, від положення справ в країні та регіоні. В свою чергу, країни і регіони розвиваються в конкурентному середовищі, й їх розвиток залежить від всіх елементів ринку, насамперед, від конкуренції підприємств.

Виходячи із загального положення про зв'язок характеристик конкурентоспроможності та конкурентного поля, а також його рівня, можна вибудувати основні тези підвищення конкурентоспроможності підприємств:

- розглядаючи рівень виробника як мікроекономічний, необхідно проводити принципову межу власне між підприємствами як атомами економічного життя та їх різними об'єднаннями, що утворюють мезорівень конкурентних стосунків;

- системне вирішення проблем конкурентоспроможності промислових підприємств означає, що пошук джерел і факторів конкурентних переваг повинен зачіпати не лише їх внутрішнє середовище, але і зовнішнє, яке проявляється на мезорівні;

- з погляду управління конкурентоспроможністю промислових підприємств потрібно говорити про те, в якій мірі, в якій степені, в якій послідовності слід використовувати фактори конкурентних переваг на кожному з рівнів і насамперед суміжному мезоекономічному рівні.

Мезорівень конкурентоспроможності в даний час опрацьований найменше

всього. Це відносно новий напрямок економічного аналізу, предметом якого є системи середнього ієрархічного рівня: галузі, галузеві й регіональні квазіінтеграційні утворення, комплекси, групи підприємств. Підвищення рівня конкурентного поля прямим чином впливає на конкурентоспроможність промислових підприємств. Виходячи з усього вище визначеного відзначимо, що проблеми методології підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств залишаються на сьогодні актуальними і потребують подальших розробок.